

Examining Turkey's Blue Homeland Doctrine from the Perspective of International Law

Masoumeh Parsoon*

Ph.D Student, Public International Law,
University of Tehran, Tehran, Iran

Abbasali Kadkhodaei

Professor, Public International Law
University of Tehran, Tehran, Iran

Mohsen Hataminia

LLM, Regional Studies, Allameh
Tabataba'i University, Tehran, Iran

1. Introduction

In 2020, the Eastern Mediterranean region faced one of the most challenging periods in its recent history. The discovery of significant hydrocarbon resources intensified disputes among regional countries over the delimitation of maritime boundaries, further complicated by the involvement of both regional and global powers. The existence of oil and gas fields in the Eastern Mediterranean heightened competition

* Corresponding Author: zh.parsoon@gmail.com

How to Cite: Parsoon, M., Kadkhodaei, A. & Hataminia, M, "Examining Turkey's Blue Homeland Doctrine from the Perspective of International Law", The Quarterly Journal of Public Law Research, Vol. 27, No. 87, (2025), 35-80. Doi: [10.22054/QJPL.2023.69176.2811](https://doi.org/10.22054/QJPL.2023.69176.2811)

among coastal states to expand their claimed maritime zones—so much so that some countries demarcated maritime borders despite not being neighbors. This action even brought NATO members—Turkey, France, and Greece—to the brink of military conflict. Amid this turbulent political situation, Turkey’s announcement of the Blue Homeland doctrine, following the signing of a maritime boundary treaty with Libya, sparked strong reactions from several countries. In response, Greece accelerated its negotiations with Egypt, eventually leading to a maritime boundary agreement between the two states. Although the political motivations behind these agreements are undeniable, the present study aimed to examine the legal dimensions of Turkey’s Blue Homeland doctrine from the perspective of international maritime law and judicial precedent. An analysis of the map associated with the Blue Homeland doctrine reveals Turkey’s views on maritime borders and the legal status of islands in relation to maritime zones—a view that significantly diverges from the claims made by Greece and Cyprus. Therefore, to conduct a thorough legal assessment of the Blue Homeland doctrine, it is necessary to consider the region’s geography, the location of the islands, the unilateral claims made by the countries in the region, and the treaties delimiting their boundaries. The present study tried to answer the following research questions: What are the legal dimensions of Turkey’s Blue Homeland doctrine? And to what extent does it comply with international law?

2. Literature Review

Most Persian-language research has addressed the political dimensions of the Blue Homeland doctrine primarily through the

perspective of international relations. For instance, in an online article titled “Turkey’s Blue Homeland Doctrine,” Namini-Miyanji (2020) offered an overview of the doctrine while briefly touching on its legal aspects. Golmohammadi’s article “Transformation in Turkey’s Strategic Culture and Its National Security Doctrine” (2021) analyzed the doctrine in the wider context of foreign policy and Turkey’s relations with its Western allies. In “Regional Change Processes and Their Impact on Turkey’s Geopolitical Competition 2016–2022,” Bagheri et al. (2023) examined how Ankara sought new coalitions in the aftermath of the 2016 failed coup. Moreover, the study “Turkey’s Blue Homeland Doctrine and Its Consequences for Iran” (Reisinezhad & Khanmohammadi, 2023) explored the role of Blue Homeland in Turkey’s attempt to become a regional energy hub. Unlike the Persian-language scholarship, a few English-language researches focus on the legal dimensions of Turkey’s Blue Homeland Doctrine. These studies include: “The Legal Aspects of the Eastern Mediterranean Crisis” (Baran, 2023), “Mavi Vatan, the ‘Blue Homeland’: the Origins, Influences and Limits of an Ambitious Doctrine for Turkey” (Denizeau, 2021), “The Formulation of the Blue Homeland Doctrine” (Kadan, 2020), and “Some Observations on the Agreement between Greece and Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone” (Yiallourides, 2020).

3. Materials and Methods

The present study used a descriptive–analytical approach, explaining the procedures followed by international tribunals in maritime delimitation and assessing the impact of islands on these decisions. A library research method was employed to collect the data, including

the correspondence submitted to the United Nations by Turkey and Greece, as well as the decisions of international tribunals in maritime delimitation cases.

4. Results and Discussion

Geopolitical conditions and the pursuit of regional dominance have driven Eastern Mediterranean countries to expand and assert their maritime zones. The discovery of substantial hydrocarbon reserves has further intensified these disputes. Amid this chaotic situation, one clear issue is the role of islands in the delimitation of maritime boundaries. Turkey's expansion of its maritime zones is constrained to the south by Cyprus and to the southwest by the Greek islands. The Turkey–Libya MoU and the Greece–Egypt Agreement reflect differing legal views regarding the effect of islands. While the Greece–Egypt Agreement qualifies an acceptable agreement under the Vienna Convention, the status of the Turkey–Libya MoU is more difficult to assess due to Libya's ongoing political instability. Nevertheless, the MoU is expected to provide both parties with significant bargaining leverage. A review of international court decisions reveals that claims are supported by both case law and customary international law. However, as the International Tribunal for the Law of the Sea noted in the Bangladesh/Myanmar case, there is no general rule for determining the effect of islands in maritime boundary delimitation. Instead, the treatment of islands depends on the specific circumstances of each individual case.

The location of Greek islands—some of which are little more than rocks, while others possess an economic life of their own—adds further complexity to the issue. Greece maintains that these islands are

entitled to full maritime zones, whereas Turkey, as a persistent objector, emphasizes their geographical position, as many lie on the opposite side of the equidistance line. Turkey, accepting the median line of the mainland as a fair solution, does not recognize these islands as having maritime zones beyond their territorial seas. Judicial precedents supporting this case can be seen in instances such as the British–French Continental Shelf case (1977) and the Black Sea case (2009). If the Greek islands have their own exclusive economic zone (EEZ) and continental shelf, the extent of Turkey’s maritime zones would be drastically reduced. It is unacceptable for Turkey to play only a minor role in the waters of the Eastern Mediterranean, while possessing the longest coastline. In spite of Greece’s insistence on giving its islands full effect, recent agreements with Egypt and Italy have moderated the effect of the islands. Although a maritime delimitation agreement remains the ideal solution, achieving it in the short term is unlikely. For now, temporary arrangements (e.g., joint exploitation management) can prevent the escalation of tensions and allow sufficient time to work toward a solution.

5. Conclusion

Negotiations and delimitation processes are always political in nature. With sufficient political will, most of these issues can be resolved. Considering the political situation of Turkey, Greece, Cyprus, Egypt, and Libya, joint exploitation management offers a viable alternative. It is natural for all parties to take a maximalist stance: Greece insists on the full effect of its islands; Cyprus advocates for the median line between the coasts; and Turkey pursues the Blue Homeland Doctrine.

Alongside existing solutions, a realistic approach grounded in the principles of international law can pave the way to a fair outcome.

Keywords: Blue Homeland Doctrine, Exclusive Economic Zone, Three-stage Delimitation Method, Turkey, Greece

بررسی دکترین وطن آبی ترکیه از منظر حقوق بین الملل

دانشجوی دکتری حقوق بین الملل، دانشگاه تهران، تهران، ایران

معصومه پرسون *

استاد حقوق بین الملل عمومی دانشگاه تهران، تهران، ایران

عباسعلی کدخدایی

دانش آموخته کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

محسن حاتمی‌نیا

چکیده

در سال ۲۰۲۰ منطقه مدیترانه شرقی یکی از پرچالش‌ترین دوران تاریخی خود را پشت سر گذاشت و شاهد رویارویی ترکیه، یونان، قبرس، سوریه، لبنان، اسرائیل، مصر و لیبی بود. کشف ذخایر قابل توجه منابع هیدروکربنی باعث عمیق‌تر شدن شکاف موجود بین نظرات کشورهای منطقه در خصوص تحدید حدود مرزهای دریایی شد که با اعمال نفوذ و فشار قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی همراه شده است. وجود میادین نفت و گاز در مدیترانه شرقی، رقابت کشورهای ساحلی برای گسترش منطقه دریایی مورد ادعای خود را تا حدی افزایش داد که بدون داشتن همسایگی، به تحدید حدود مرز دریایی پرداخته‌اند و برخی از اعضای ناتو (ترکیه، فرانسه و یونان) را تا سرحد درگیری نظامی پیش برد. در اوضاع آشفته سیاسی منطقه، اعلام دکترین وطن آبی ترکیه متعاقب امضای یادداشت تفاهم مرز دریایی ترکیه و لیبی، موجب اعتراض کشورهای منطقه شد. این موضوع، یونان را بر آن داشت تا مذاکرات مرزی با مصر را با سرعت بیشتری ادامه دهد و به موافقتنامه مرز دریایی دست یابد. هرچند سایه کنش‌های سیاسی کشورهای منطقه بر روی توافقات واضح است، در اینجا سعی می‌شود ابعاد حقوقی اقدام ترکیه در معرفی وطن آبی از منظر حقوق بین الملل دریاها و رویه قضایی بررسی شود.

واژگان کلیدی: دکترین وطن آبی، منطقه انحصاری اقتصادی، روش تحدید حدود

سه‌مرحله‌ای، ترکیه، یونان.

مقدمه

ریشه بسیاری از اختلاف نظرهای ترکیه^۱ و یونان را می‌بایست در تقسیم‌بندی‌های انجام شده بعد از جنگ جهانی اول و ناآرامی‌های پس از آن جستجو نمود. پس از جنگ جهانی اول، نیروهای یونان بخش وسیعی از آناتولی غربی را به موجب حکم فاتحان جنگ اشغال کردند و معاهده سور^۲ در ۱۹۲۰ بین فاتحان جنگ و ترکیه عثمانی امضا شد و بخش‌هایی از ترکیه امروزی به یونان واگذار گردید. بر اساس این عهدنامه، ساکنان مناطق اشغالی از میز می‌بایست ظرف مدت ۵ سال بین ترکیه و یونان یکی را انتخاب می‌کردند. اما با قیام ملی‌گرایان در ترکیه، ورق برگشت. در حالیکه سقوط آنکارا قریب الوقوع به نظر می‌رسید، آتاتورک نیروهای یونانی را شکست داد و کنترل آناتولی غربی را به دست گرفت و در سال ۱۹۲۳ معاهده لوزان به این جنگ و اختلاف‌های ارضی پایان بخشید. بر اساس معاهده لوزان، مرز تراکیه (یا تراس)^۳ به عنوان مرز خشکی بین دو کشور در نظر گرفته شد و کنترل آناتولی به ترکیه واگذار شد و در مقابل، ترکیه حاکمیت یونان بر جزایر شرقی دریای اژه و ضمائم آن در خصوص استفاده غیرنظامی از تنگه‌های بسفر و داردانل را پذیرفت و برای آرام کردن ترکیه بسیاری از جزایر یونانی منطقه غیرنظامی اعلام شد.^۴

۱. جمهوری ترکیه در نامه‌ای خطاب به دبیرکل سازمان ملل درخواست نموده است نگارش انگلیسی نام کشور ترکیه از Turkey به Türkiye تغییر یابد.

United Nations Türkiye, "Turkey's Name Changed to Türkiye", (2022), available at: <https://turkiye.un.org/en/184798-turkeys-name-changed-turkiye>.

2. Traité de Sèvres.

3. Thracian Border.

۴. در سال ۱۹۴۷ معاهده پاریس که رسماً به وضعیت جنگی مابین ایتالیا و متحدین پایان بخشید، مجموعه جزایر دودکانس که دقیقاً در مجاور ساحل ترکیه هستند و بر اساس ماده ۱۵ معاهده لوزان، تحت سلطه ایتالیا بودند را به یونان واگذار نمود. لازم به توضیح است که این جزایر تا پیش از جنگ عثمانی و ایتالیا در سال ۱۹۱۲ به ترکیه عثمانی تعلق داشتند از ۱۹۱۲ تا ۱۹۴۷ تحت تسلط ایتالیا بودند و پس از جنگ جهانی دوم و بر اساس ماده ۱۴ پیمان صلح پاریس با ایتالیا با شرط غیر نظامی بودن به یونان واگذار شدند.

جزایر دودکانس (Dodecanese Islands) به مجموعه جزایر جنوب شرقی دریای اژه اطلاق می‌شود که در مجاورت ساحل غربی ترکیه قرار دارند و بر اساس معاهده صلح پاریس با ایتالیا، به همراه جزیر کچه‌های اطرافشان به یونان واگذار شده‌اند. در این میان، جزیره کاستلوریزو در سواحل جنوبی ترکیه در دریای مدیترانه واقع شده است که به دلیل فاصله بسیار کم با ساحل ترکیه، بارها موضوع تنش‌های مابین دو کشور بوده است.

البته این پایان اختلافات دو کشور نبود. تعیین حد دریای سرزمینی برای جزایر^۱ در دریای اژه و تعریف وضعیت غیرنظامی جزایر، محل دعوی جدیدی برای طرفین شد؛ اما کشف ذخایر قابل توجه منابع هیدروکربنی باعث عمیق‌تر شدن شکاف ایجاد شده بین نظرات کشورهای منطقه در خصوص تحدید حدود مرزهای دریایی گردید. در واقع کشف منابع نفت و گاز در شرق دریای مدیترانه، اهمیت افزایش قلمرو در مدیترانه را دو چندان نمود و به‌جز جنبه‌های امنیتی و دفاعی، جنبه اقتصادی نیز بدان بخشید و رقابت کشورهای ساحلی مخصوصاً ترکیه و یونان بر سر تصاحب میادین و توسعه مناطق دریایی‌شان را تشدید کرد. ترکیه برای تبدیل خود به یک قدرت دریایی و ایفای نقش هژمونیک در مدیترانه شرقی، دکترین «وطن آبی»^۲ را در پیش گرفت و به نظر می‌رسد امضای یادداشت تفاهم با لیبی (دولت وفاق ملی) در راستای تثبیت این استراتژی باشد. امضای این یادداشت تفاهم، یونان را بر آن داشت تا مذاکرات تحدید حدود مرز دریایی با مصر را که پیش از این ناتمام مانده بود به سرانجام رساند. در این سال‌ها قبرس نیز موفق شده بود به‌عنوان یک کشور جزیره‌ای مرز دریایی خود را با کشورهای همسایه تعیین کند؛ اما مسئله قبرس و تقابل ادعاهای حدود دریایی این کشور با حدود ادعایی دکترین وطن آبی ترکیه موجب پیچیدگی وضعیت در مدیترانه شرقی شده است.

مسلماً این دکترین دارای ابعاد سیاسی، نظامی و اقتصادی متفاوتی برای ترکیه و مدیترانه شرقی است. در حالیکه می‌تواند در درجه اول طرحی دفاعی باشد، همزمان به‌عنوان ابزاری برای تامین منافع اقتصادی و ژئوپلیتیک ترکیه عمل می‌کند. در این نوشتار فارق از

Michael N. Schmitt, "Aegean Angst: the Greek-Turkish Dispute", Naval War College Review, Vol. 49, No. 3, (1996), pp. 45-47

۱. یونان حد دریای سرزمینی جزایر در دریای اژه را ۶ مایل دریایی و حریم هوایی آنها را ۱۰ مایل دریایی تعیین کرده است، اما ترکیه این وضعیت را قبول ندارد. همچنین یونان معتقد است بر اساس کنوانسیون حقوق دریاها می‌تواند عرض دریای سرزمینی را به ۱۲ مایل دریایی افزایش دهد که ترکیه این اقدام را بهانه جنگ (Causus Belli) خوانده است.

Letter Dated 15 June 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/75/929; Letter Dated 14 October 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/75/521; Ministry of Foreign Affairs of Republic of Türkiye, available at: <https://www.mfa.gov.tr/questions.en.mfa>.

۲. در زبان ترکی Mavi Vatan و در زبان انگلیسی Blue Homeland خوانده می‌شود.

جنبه‌های فوق به بُعد حقوقی آن پرداخته و انطباق آن با حقوق بین‌الملل بررسی می‌شود. با نگاهی به نقشه دکترین وطن آبی و محدوده دریایی ادعایی آن، مشاهده می‌شود که این دکترین نظرات ترکیه در خصوص مرزهای دریایی و وضعیت حقوقی جزایر برای داشتن مناطق دریایی از آن خود را منعکس می‌سازد که با ادعاهای یونان و قبرس بسیار متفاوت است. بنابراین به منظور بررسی حقوقی دکترین وطن آبی، لازم است با وضعیت جغرافیایی منطقه، موقعیت قرارگیری جزایر، ادعاهای یکجانبه کشورهای منطقه و معاهدات تحدید حدود آنها آشنا شویم. با توجه به این مقدمه، گفتار اول این نوشتار با بیان تاریخچه کوتاهی از استراتژی وطن آبی آغاز می‌شود. در گفتار دوم به ماهیت جغرافیایی وطن آبی و خطوط مرزی منشعب از ادعاهای یکجانبه و معاهداتی که در سال‌های اخیر بین کشورهای منطقه امضا شده است شامل یادداشت تفاهم ترکیه و لیبی، موافقتنامه یونان و مصر و موافقتنامه‌ها و ادعاهای یکجانبه قبرس می‌پردازیم و در نهایت در گفتار سوم، انطباق دکترین وطن آبی با کنوانسیون ۱۹۸۲ ملل متحد در خصوص حقوق دریاها^۱ (از این پس، «کنوانسیون حقوق دریاها» خوانده می‌شود) و رویه قضایی و داوری بین‌المللی و نقش کلیدی جزایر بررسی می‌شوند.

۱. تاریخچه دکترین وطن آبی

ریشه‌های تاریخی دکترین وطن آبی به یک قرن قبل در نظریات آتاترک باز می‌گردد. به نظر وی ترکیه‌ای که نتواند در دریا تردد کند، محکوم به شکست است.^۲ وی در نظر داشت با ایجاد جمهوری ترکیه، نیروی دریایی قوی نیز ایجاد کند. اما به نظر برخی دریانوردان و سیاستمداران ترک، عضویت این کشور در ناتو و پیروی از سیاست‌های آن، ترکیه را تا

1. United Nations Convention on the Law of the Sea, Done at Montego Bay on 10 December 1982, (UNCLOS)

کنوانسیون حقوق دریاها در ۱۰ دسامبر ۱۹۸۲ در شهر مونته‌گویی جامائیکا پذیرفته شد و در تاریخ ۱۶ نوامبر ۱۹۹۴ لازم‌الاجرا گردید و تاکنون ۱۶۸ کشور عضو آن شده‌اند. علی‌رغم مشارکت فعال ترکیه در جریان کنفرانس سوم حقوق دریاها و استناد به آن در سال‌های اخیر، ترکیه هنوز به این کنوانسیون نپیوسته است.

2. Tevfik Kadan, "The Formulation of the Blue Homeland Doctrine", Belt & Road Initiative Quarterly, Vol. 2, No. 1, (2020-2021), p. 38

مدت‌ها از دستیابی به دریاهای آزاد باز داشت و نیروی دریایی را در خدمت اهداف ناتو درآورد. به نظر این گروه، محدود شدن ترکیه در دریای سیاه برای مقابله با تهدیدات شوروی از سوی ناتو، فضا را برای حضور یونان در دریای اژه و مدیترانه باز گذاشت. در نهایت این مسئله قبرس بود که راه را برای حضور ترکیه در مدیترانه هموار ساخت و در سال ۱۹۷۴ به منظور حمایت از جمعیت ترک‌تبار قبرس، به مداخله نظامی در این جزیره مبادرت ورزید. اما این عملیات که تحت عنوان «عملیات صلح قبرس» انجام شده بود، تحریم تسلیحاتی نیروی هوایی و دریایی ترکیه را از سوی آمریکا در پی داشت. پس از آن، ترکیه در سال ۱۹۸۷ تصمیم به نوسازی نیروهای مسلح خود گرفت. با وجودی که توانایی تولید اسلحه و مهمات در ترکیه به دوران زمامداری آتاتورک باز می‌گردد، اما اکثر این صنایع متعاقب طرح مارشال از تولید بازماندند. حوادث بعدی در خلیج فارس، تحریم تسلیحاتی از سوی آلمان و غرق ناوشکن TCG در رزمایش ناتو^۱، پیام روشنی را به ترکیه مخابره کرد.

با روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه و سیاست تنش‌زدایی با همسایگان به منظور پیوستن به اتحادیه اروپا، ترکیه از طرح «عنان» به منظور اتحاد قبرس حمایت کرد. اما با شکست این طرح و پذیرش عضویت قبرس در اتحادیه اروپا در سال ۲۰۰۴، برخی از

۱. به عقیده برخی سیاستمداران و نظامیان ترک، مخالفت ترکیه با طرح آمریکایی ایجاد دولت فدرال کردستان در شمال عراق، موجب تحریم تسلیحاتی ترکیه از سوی آلمان شد. در همین زمان از ترکیه خواسته شد تا از نیروهای ائتلاف در خلیج فارس حمایت کند که به دلیل ملاحظه روابط با عراق، این موضوع در مجلس ملی ترکیه با مخالفت مواجه شد. ترکیه که از حضور کشتی‌هایش در خلیج فارس ممانعت کرده بود با ناوشکن TCG در رزمایش ناتو در خلیج ساروس شرکت کرد. اما این ناو در ۲ اکتبر ۱۹۹۲ مورد حمله دو موشک از ناو هواپیمابر USS Saratoga قرار گرفت که موجب کشته و زخمی شدن تعدادی از پرسنل آن شد. با توجه به نوع موشک‌ها و موقعیت ناو که در بخش غیر تمرینی واقع شد بود، به نظر برخی تحلیلگران ترک، این اتفاق نه یک اشتباه که یک حمله بوده است. متعاقب آن معاون وزیر امور خارجه آمریکا این خبر را چنین به سفیر ترکیه در واشنگتن اعلام کرد: «کشتی شما را غرق کردیم، عذرخواهی می‌کنیم» Ibid. p. 41.

افسران ملی گرا که نگران پایداری شدن منافع ملی ترکیه در ازای پیوستن به اتحادیه اروپا بودند، مدعی توسعه مناطق دریایی در دریای مدیترانه شدند.^۱

کشف ذخایر عظیم منابع هیدروکربنی در مدیترانه شرقی، جذابیت اقتصادی را به علاقه به توسعه مناطق دریایی کشورهای منطقه افزود. در جریان یک سمپوزیوم که توسط نیروی دریایی ترکیه در ۱۴ اکتبر ۲۰۰۶ ترتیب داده شده بود، دریادار جم گوردنیز^۲ منطقه انحصاری اقتصادی با عنوان «وطن آبی» را معرفی کرد. از سال ۲۰۰۹ به بعد، دریادار جیهات یایجی^۳ با تأیید محدوده فوق، خواستار تعیین مرز دریایی بالی شد. در سال‌های بعد این دو نفر تالیفات گسترده‌ای را بر اساس مفهوم وطن آبی منتشر کردند و این مفهوم به صورت گسترده در بین نظامیان ترکیه رواج یافت. این مفهوم که به تدریج از احزاب ملی گرا (کمالیست‌ها) به حزب اسلام‌گرای عدالت و توسعه نفوذ کرد، سریعاً راه خود را در حزب حاکم یافت. در سال ۲۰۱۹ که رزمایش بزرگ ترکیه در سه دریای مجاور آن - دریای سیاه، دریای اژه و دریای مدیترانه - با عنوان «وطن آبی ۲۰۱۹» برگزار شد،^۴ دکتترین وطن آبی علاوه بر اینکه در ادبیات آکادمیک، سیاسی و اقتصادی ترکیه مسیر خود را باز کرد در میان افکار عمومی هم رواج یافت.^۵ در ادامه، حمایت ترکیه از دولت وفاق ملی لیبی، زمینه را برای امضای یادداشت تفاهم ۲۷ نوامبر ۲۰۱۹ در خصوص مرز دریایی دو کشور فراهم نمود و این یکی از گام‌ها برای تحقق استراتژی ترکیه بود. در نهایت ترکیه طی نامه مورخ ۱۸ مارس ۲۰۲۰ به دبیرکل و مجمع عمومی سازمان ملل، منطقه انحصاری اقتصادی خود را با عنوان وطن آبی معرفی نمود.^۶ بر اساس محدوده اعلامی طبق ضمیمه

1. Aurélien Denizeau, "Mavi Vatan, the 'Blue Homeland': The Origins, Influences and Limits of an Ambitious Doctrine for Turkey", *Études de l'Ifri*, (2021), p. 7, available at: <https://www.ifri.org/en/studies/mavi-vatan-blue-homeland-origins-influences-and-limits-ambitious-doctrine-turkey>, Last Visited: 29/04/2021.

2. Cem Gürdeniz.

3. Cihat Yayci.

4. Can Kasapoglu, "The Blue Homeland': Turkey's Largest Naval Drill", (2019), available at: <https://www.aa.com.tr/en/analysis/-the-blue-homeland-turkey-s-largest-naval-drill/1404267>.

5. Denizeau, op.cit., p. 6.

6. Letter Dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/757.

نامه فوق که در نقشه شماره ۱ نمایش داده شده است، ملاحظه می‌شود محدوده دریایی مورد ادعای ترکیه ناشی از نظرات این کشور در خصوص وضعیت حقوقی جزایر است.

۲. ماهیت جغرافیایی دکترین وطن آبی

دکترین وطن آبی مبنای استراتژی خارجی ترکیه در مدیترانه و دریای اژه است^۱ که با محدوده‌های دریایی مورد ادعای یونان و قبرس تداخل دارد. این محدوده که به منظور رد ادعای یونان و قبرس در دریای مدیترانه ترسیم شده، با خط مرز یادداشت تفاهم ترکیه با لیبی^۲ منطبق است. با توجه به محدوده منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره مورد ادعای ترکیه، واضح است ترکیه برای جزایر یونانی واقع در غرب منطقه مورد ادعای خود، ماورای دریای سرزمینی به عرض ۶ مایل دریایی، منطقه دریایی دیگری قائل نیست که این موضوع به چالشی در روابط دو کشور تبدیل شده است. برای جزیره قبرس نیز تقریباً محدوده‌ای به اندازه دریای سرزمینی آن به عرض ۱۲ مایل دریایی در نظر گرفته شده است. علاوه بر این، علی‌رغم اینکه قبرس و مصر در سال ۲۰۰۳ مرز دریایی خود را تحدید حدود کرده‌اند، ترکیه بر اساس محدوده وطن آبی، حد فاصل نقاط C تا D را به عنوان مرز دریایی خود با مصر به صورت یکجانبه تعیین کرده است.^۳

اقدام ترکیه در معرفی منطقه انحصاری اقتصادی یا دکترین وطن آبی، علاوه بر جنبه‌های سیاسی به تفاوت ماهیت حقوقی منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره نیز باز می‌گردد. منطقه انحصاری اقتصادی برخلاف فلات قاره که از حقوق ذاتی کشور ساحلی است، ماهیت اعلامی دارد و لازم است کشورهای ساحلی، منطقه انحصاری اقتصادی خود را به صورت یکجانبه اعلام نمایند و در صورت همپوشانی آن با ادعای کشورهای مجاور یا مقابل، تحدید حدود مرزهای دریایی در منطقه انحصاری اقتصادی انجام دهند. تفاوت دیگر منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره ناظر بر حقوق حاکمه کشور ساحلی در منطقه

1. Denizeau, op.cit., p. 12.

2. Memorandum of Understanding between the Government of the Republic of Turkey and the Government of National Accord-State of Libya on Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean on 27 November 2019.

3. Letter dated 13 November 2019 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/550.

انحصاری اقتصادی برای اکتشاف و بهره‌برداری، حفاظت و مدیریت منابع طبیعی جاندار یا بیجان، موجود در آب‌های فراز بستر دریا و نیز در بستر و زیر بستر دریا است،^۱ در حالیکه در فلات قاره حقوق دولت ساحلی ناظر بر منابع بستر و زیر بستر تا لبه بیرونی حاشیه قاره است.^۲ حداکثر عرض منطقه انحصاری اقتصادی تا فاصله ۲۰۰ مایل دریایی از خط مبدا است،^۳ اما عرض فلات قاره می‌تواند حداکثر تا ۳۵۰ مایل دریایی از خط مبدا و یا تا فاصله ۱۰۰ مایل دریایی از خط هم ژرفای ۲۵۰۰ متری گسترش یابد.^۴

نقشه ۱- محدوده منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره مورد ادعای ترکیه^۵

1. UNCLOS, op.cit. Art 56.

2. Ibid., Art.76.

3. Ibid., Art. 57.

4. Ibid., Art. 76.

۵. لازم به توضیح است که تمامی نقشه‌های مورد استفاده در این مقاله توسط نویسنده بر اساس مختصات‌های اعلامی در متن و ضمیمه موافقتنامه‌ها، یادداشت تفاهم، نامه‌ها و یادداشت‌های ارجاعی ترسیم شده‌اند.

با توجه به وضعیت جغرافیایی مدیترانه که حداکثر عرض آن کمتر از ۴۰۰ مایل دریایی است، بنابراین عملاً حد منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره کشورها بر هم منطبق است و فلات قاره‌ای فراتر از منطقه انحصاری اقتصادی نمی‌توان برای کشورهای حاشیه آن متصور بود و عملاً حد خارجی این دو منطقه بر هم منطبق خواهند شد.

۲-۱. یادداشت تفاهم تحدید حدود مرز دریایی ترکیه و لیبی

در تاریخ ۲۷ نوامبر ۲۰۱۹ دولت ترکیه و دولت وفاق ملی لیبی^۱ یادداشت تفاهمی را با هدف تعیین مرزهای دریایی دو کشور امضا کردند و بر لازم‌الاجرا شدن آن در تاریخ ۸ دسامبر ۲۰۱۹ تأکید دارند.^۲ یکی از چالش‌های پیش‌روی این سند فارق از عنوان آن، این است که آیا می‌توان آن را یک توافق بین‌المللی وفق کنوانسیون وین ۱۹۶۹ در خصوص حقوق معاهدات در نظر گرفت یا خیر؟ به نظر ترکیه به عنوان یکی از طرفین این سند، از آنجایی که دولت وفاق ملی لیبی مورد حمایت سازمان ملل قرار گرفته است؛ بنابراین، دولت مشروع و مورد شناسایی بین‌المللی است که از نظر حقوقی قادر به ایفای تعهدات قراردادی از طریق امضای موافقتنامه‌های بین‌المللی خواهد بود. این در حالی است که بر اساس توافق سیاسی لیبی مورخ ۱۷ دسامبر ۲۰۱۵،^۳ کلیه توافقات و کنوانسیون‌های بین‌المللی دولت موقت باید به تصویب مجلس نمایندگان^۴ این کشور برسد.^۵ با وجود اینکه

1. Libyan Government of National Accord (GNA).

2. The MoU, op.cit.

۳. توافقی است که در تاریخ ۱۷ دسامبر ۲۰۱۵ در شهر صخیرات مراکش به دست آمد و بر اساس آن دولت وفاق ملی به عنوان تنها دولت قانونی لیبی تعیین گردید. این توافق در تاریخ ۲۳ دسامبر ۲۰۱۵ طی قطعنامه ۲۲۵۹ به تأیید شورای امنیت سازمان ملل رسید. بر اساس آن، قدرت اجرایی به دولت وفاق ملی تفویض شد و مجلس نمایندگان که بر اساس انتخابات ژوئن ۲۰۱۴ تشکیل شده بود، اختیار قانونگذاری را در دست گرفت. علاوه بر این دو نهاد، شورای عالی ملی نیز بر اساس توافق مذکور که مستقل از دولت وفاق ملی است تشکیل شد. توافق سیاسی لیبی بر ۴ اصل استوار است: ۱- شناسایی حقوق دموکراتیک مردم لیبی، ۲- لزوم تشکیل دولت توافقی بر اساس اصول تفکیک قوا، ۳- لزوم توانمندسازی نهادهای ملی برای مقابله با چالش‌های پیش‌رو و ۴- استقلال دادگستری لیبی.

۴. از سال ۲۰۱۴، عملاً لیبی به دو بخش سیاسی و نظامی تقسیم شده است. در آن زمان دولت وفاق ملی در طرابلس تشکیل شد و نیروهای نظامی ژنرال حفتر و مجلس نمایندگان این کشور در شرق کشور در طبرق مستقر بودند.

5. Libyan Political Agreement of Skhirat, as Signed on 17 December 2015, Art. 8(2)(f).

این موضوع در یادداشت توضیحی پیوست‌نامه مورخ ۲۶ دسامبر ۲۰۱۹ نمایندگی دائم لیبی نزد سازمان ملل تشریح شده است^۱، اما سخنگوی مجلس نمایندگان این کشور، تصویب یادداشت تفاهم در مجلس را رد کرد و آن را فاقد اثر دانست.^۲ یونان^۳، مصر^۴، قبرس^۵ و سوریه^۶ نیز در یادداشت‌ها و نامه‌های خود به دبیر کل سازمان ملل بر عدم تصویب یادداشت تفاهم در مجلس نمایندگان لیبی و فقدان اثر حقوقی آن تاکید کرده‌اند. علاوه بر کشورهای منطقه؛ ایالات متحده آمریکا، کمیسیون اروپا، آلمان، فرانسه، ایتالیا، عربستان سعودی و امارات متحده عربی نیز امضای این یادداشت تفاهم را بر خلاف توافق صحیرات و کنوانسیون حقوق دریاهای دانستند و آن را تعدی به حقوق کشور ثالث برشمردند. این یادداشت تفاهم در ۲۷ ژانویه ۲۰۲۱ از سوی دیوان استیناف البیضا لیبی ملغی اعلام شد. اگر آنچه را که ترکیه و لیبی بر آن توافق کرده‌اند بر روی نقشه پیاده کنیم، مشاهده می‌شود که وفق یادداشت تفاهم مذکور، خط مرزی به طول تقریبی ۱۸ مایل دریایی (برابر

1. Letter Dated 26 December 2019 from the Chargé d'affaires of the Permanent Mission of Libya to the United Nations Addressed to the Secretary-General: Explanatory Note from the Permanent Mission of the State of Libya to the United Nations on the Memorandum of Understanding Signed on 27 November 2019 between the Government of National Accord of Libya and the Government of the Republic of Turkey Regarding the Delimitation of Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean, UN Doc A/74/634.
2. Head of Libya Parliament Says Turkey-Libyan Deal Invalid, Accessed 12 December 2019, available at: <https://www.reuters.com/article/us-greece-libya-turkey/head-of-libya-parliament-says-turkey-libyan-deal-invalid-idUSKBN1YG26Z>.
3. Letter Dated 14 February 2020 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/706.
4. Note Verbale Dated 23 December 2019 from the Permanent Mission of Egypt to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/628.
5. Letter Dated 24 April 2020 from the Permanent Representative of Cyprus to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/824-S/2020/332; Letter Dated 20 July 2020 from the Permanent Representative of Cyprus to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/962.
6. Letter Dated 29 April 2020 from the Permanent Representative of the Syrian Arab Republic to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/831.

با ۳۳ کیلومتر)، محدوده منطقه انحصاری و اقتصادی و فلات قاره دو کشور را مشخص کرده است.^۱

نقشه ۲- خط مرز دریایی ترکیه- لیبی بر اساس یادداشت تفاهم مورخ ۲۷ نوامبر ۲۰۱۹ به همراه موقعیت نقاط ساحلی دو کشور در ضمیمه شماره دو یادداشت تفاهم

همانطور که در این نقشه ملاحظه می‌شود، برای اینکه ترکیه و لیبی را بتوان به‌عنوان کشورهای دارای سواحل مقابل در نظر گرفت، باید موقعیت جزایر یونانی شامل کرت، رودز و کارپاتوس را نادیده انگاشت. این بدان معناست که دو کشور بدون داشتن همسایگی اقدام به ترسیم خط مرز نموده‌اند. خط مرز در نزدیکی جزیره یونانی کرت به نحوی ترسیم شده است که منطقه دریایی غیر از دریای سرزمینی برای جزایر یونانی واقع در شمال خط، قابل تصور نباشد. علاوه بر آن بر اساس خط مزبور، یونان مرز دریایی مشترکی با قبرس و مصر نخواهد داشت. در واقع خط مرز مورد توافق ترکیه و لیبی بخشی از منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره مورد ادعای ترکیه یا همان «وطن آبی» را تشکیل

1. The MoU, op.cit.

می‌دهد. بدین صورت که نقاط (A) و (B) ماده ۱ یادداشت تفاهم دقیقاً بر نقاط (F) و (E) محدوده انحصاری اقتصادی مورد ادعای ترکیه که بر اساس ضمیمه نامه مورخ ۱۸ مارس ۲۰۲۰ به سازمان ملل ارائه شده است، انطباق دارد.^۱

هر چند ماده ۱ یادداشت تفاهم را می‌توان به تحقق عملی هدف دو کشور برای تعیین مرز تعبیر نمود، اشاره به مواد بعدی یادداشت تفاهم نیز خالی از لطف نیست. در بند ۳ ماده ۴ این یادداشت تفاهم آمده است:

«اگر هر یک از دو کشور در حال مذاکره با هدف تحدید حدود منطقه انحصاری اقتصادی با دولت دیگری است، آن طرف، پیش از دستیابی به تفاهم نهایی با دولت ثالث، باید به طرف دیگر [این یادداشت تفاهم] اعلام و با آن مشورت نماید.»

به نظر می‌رسد این بند، تنها ناظر به تحدید حدود مرزهای دریایی دو کشور با دولت‌های یونان و مصر است. علاوه بر این، اصلاح یا تغییر در یادداشت تفاهم نیز در ماده ۵ پیش‌بینی شده است اما بر اساس همین ماده، اصلاح یا تغییر شامل مواد ۱ و ۲ که شالوده یادداشت تفاهم را تشکیل می‌دهد و خط مرز دو کشور بر اساس آن تعیین گردید، نخواهد شد. احتمالاً دو کشور با تعیین چنین مقررات سختگیرانه‌ای در پی بستن باب هرگونه مذاکره و تغییرات محتمل آتی در مورد خط مرز تعیین شده در یادداشت تفاهم هستند.

یکی از نکات جالب توجه در این یادداشت تفاهم این است که در بند ۳ ماده ۲ آن، به موقعیت نقاط ساحلی دو کشور اشاره شده و مختصات آنها در ضمیمه یادداشت تفاهم نیز آورده شده است. موقعیت این نقاط در ساحل ترکیه که در نقشه شماره ۱ نیز نمایش داده شده است، بسیار حائز اهمیت است. هدف از این کار، علی‌الخصوص در ساحل ترکیه را می‌توان مشخص کردن موثر طرفین دانست. اگر نگاه دقیق‌تری به این نقاط داشته باشیم - نقشه ۳ الف - نقاط ساحلی ۱ الی ۱۰ در ساحل ترکیه دقیقاً در پشت جزایر یونانی

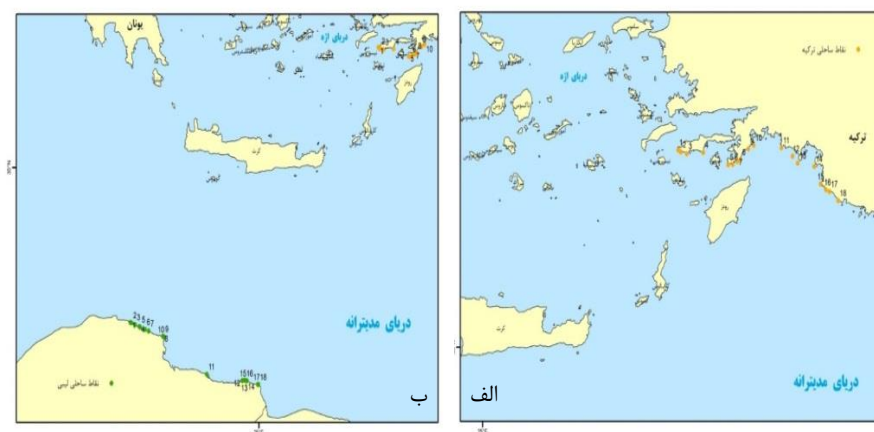
1. UN Doc A/74/757, op.cit.

ترکیه مدعی است که خط مرز توافق شده، محدوده دریایی ۱۰۰ هزار کیلومتر مربعی برای لیبی فراهم می‌سازد که در صورت تعیین خط میانه ساحل لیبی و جزیره یونانی کرت، این محدوده به ۶۲ هزار کیلومتر مربع محدود می‌شود.

Available at: https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/Turkish-Foreign-Policy-on-Maritime-Boundary-Energy-Issues-in-the-Eastern-Mediterranean.pdf.

واقع در دریای اژه قرار دارند. بنابراین واضح است که دو کشور بدون در نظر گرفتن وجود این جزایر، سواحل خود را دقیقاً در مقابل یکدیگر قرار داده و اقدام به ترسیم خط مرزی نموده‌اند. نقاط ساحلی لیبی نیز به همین نحو، بیش از آنکه در مقابل ساحل ترکیه قرار داشته باشند، در مقابل جزیره یونانی کرت و ساحل یونان قرار دارند. (نقشه ۳ ب)

نقشه ۳- الف- نقاط ساحلی ترکیه، ب- نقاط ساحلی لیبی؛ ضمیمه شماره دو یادداشت تفاهم مورخ ۲۷ نوامبر ۲۰۱۹

۲-۲. موافقتنامه تحدید حدود مرز دریایی یونان- مصر

متعاقب انتشار یادداشت تفاهم ترکیه و لیبی در خصوص تعیین مرز دریایی، دو کشور یونان و مصر در ۶ آگوست ۲۰۲۰ موافقتنامه‌ای در خصوص تحدید حدود منطقه انحصاری اقتصادی در مدیترانه شرقی امضا نمودند.^۱

1. Agreement between the Government of the Hellenic Republic and the Government of the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone between the Two Countries on 6 August 2020; Constantinos Yiallourides, “Some Observations on the Agreement between Greece and Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone”, available at: <https://www.ejiltalk.org/18969-2>, Last Visited 25 August 2021.

نقشه ۴- خط مرز دریایی یونان و مصر در دریای مدیترانه

سابقه مذاکرات مصر با یونان در خصوص تحدید حدود مناطق دریایی به اوایل سال ۲۰۰۰ بازمی‌گردد اما مذاکرات در آن سال به نتیجه ملموسی ختم نشد. بعد از آن مصر در سال ۲۰۰۳ موافقتنامه مرز دریایی با قبرس را امضا نمود.^۱ با وجودی که در آن سال‌ها مصر سعی داشت بدون مداخله در اختلافات یونان و ترکیه در خصوص جزایر، مرز دریایی خود را با ترکیه مشخص نماید، اما این مذاکرات نیز دستاوردی نداشت. تغییرات اساسی در روابط ژئوپولیتیک در مدیترانه شرقی از سال ۲۰۱۰ و امضای یادداشت تفاهم ترکیه-لیبی در سال ۲۰۱۹، مصر و یونان را بر آن داشت که مذاکرات مرزی خود را مجدداً با سرعت از سر گرفته و به تفاهم دست یابند و حاصل آن موافقتنامه‌ای است که خط مرز دریایی دو کشور را با ۵ نقطه مشخص می‌نماید. (نقشه ۴)

خط مرز مصر-یونان بر اساس خط میانه سواحل مقابل تعیین شده که به نسبت ۹:۱۱ به نفع مصر تعدیل شده است. در واقع نقاط ساحلی مصر در مقابل نقاط مبنایی ترسیم خط

1. Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone on 17 February 2003.

میانه در ساحل جزایر یونانی کرت، کارتاپوس و رودز در نظر گرفته شده‌اند که حاکی از موضع یونان مبنی بر استحقاق جزایرش برای داشتن مناطق دریایی مخصوص به خود است؛ هر چند اثر جزایر تا حدی تعدیل شده باشد.^۱ همچنین خط مرز بین یونان و مصر به دلیل اختلاف نظر شدید یونان و ترکیه بر سر جزیره کاستلوریزو (در ترکیه «میس» خوانده می‌شود) در سمت شرق امتداد نیافته و به صورت کامل ترسیم نشده است.^۲ این موضوع با ذکر عبارت «تحدید حدود جزئی مرز دریایی» در متن موافقتنامه تاکید شده است تا حد امکان از بروز مشکلاتی همچون مسئله تحدید حدود جانبی لبنان با همسایه جنوبی و تحدید حدود انجام شده با قبرس در سال ۲۰۰۷ جلوگیری نماید.

۲-۳. محدوده‌های دریایی قبرس

جمهوری قبرس که توسط سازمان ملل به عنوان دولت کل جزیره قبرس به رسمیت شناخته شده است^۳، موافقتنامه تحدید حدود مرز دریایی با مصر را در ۱۷ فوریه ۲۰۰۳ امضا نمود و حدود منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره خود را در بخش جنوبی تعیین کرد. در بخش شرقی، موافقتنامه تحدید مرز دریایی با لبنان را در سال ۲۰۰۷ امضا کرد،^۴ اما این موافقتنامه هنوز به تصویب پارلمان لبنان نرسیده است و در ۱۷ دسامبر ۲۰۱۰ نیز خط میانه را همانطور که در نقشه شماره ۵ نمایش داده شده است، به عنوان مرز فلات قاره و منطقه

1 Deniz Baran, "The Legal Aspects of the Eastern Mediterranean Crisis" Al Sharq Strategic Research, (2020), p. 8

2 The Agreement, op.cit. Art.(1)(a), Art.(1)(d).

۳. بر اساس قطعنامه‌های سازمان ملل، شناسایی دولتی غیر از جمهوری قبرس ممنوع است (Security Council

Resolution 541(1983); Security Council Resolution 367 (1975)، اما ترکیه جمهوری قبرس را

به رسمیت نمی‌شناسد و معتقد است که جمهوری قبرس از سال ۱۹۶۳ پیرو نقض معاهدات ۱۹۶۰ دیگر به عنوان یک نهاد حقوقی وجود ندارد.

Letter Dated 18 November 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/76/557-S/2021/961; Letter Dated 19 May 2022 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/76/842-S/2022/405.

4. Agreement between the Government of the Republic of Lebanon and the Government of the Republic of Cyprus on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone on 17 January 2007.

انحصاری با اسرائیل تعیین نمود.^۱ قبرس در ۴ می ۲۰۱۹ به صورت یکجانبه محدوده منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره خود را با ۱۷۷ نقطه در غرب و شمال جزیره تعیین و این موضوع را طی نامه‌ای به دبیرکل سازمان ملل اعلام نمود.^۲ این اقدام قبرس را می‌توان پاسخی به مانور نظامی ترکیه در فوریه و مارس ۲۰۱۹ با عنوان وطن آبی^۳ و یادداشت سال ۲۰۱۴ ترکیه دانست که در آن موافقتنامه تحدید حدود فلات قاره ترکیه و قبرس ترک‌نشین مورخ ۲۱ سپتامبر ۲۰۱۱ را به سازمان ملل اعلام^۴ و با وجود اینکه عضو کنوانسیون حقوق دریاها نیست، درخواست کرده بود نامه و ضمائم آن شامل مختصات نقاط و نقشه آن در بولتن حقوق دریاها چاپ شود.

نقشه ۵- محدوده‌های مرزی در اطراف جزیره قبرس در مدیترانه شرقی به همراه حد مورد ادعای قبرس به عنوان خط مرز در شمال و غرب جزیره و خط مرز مورد ادعای ترکیه و TRNC

1. Agreement between the Government of the State of Israel and the Government of the Republic of Cyprus on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, Signed in Nicosia on 17 December 2010, Entry into Force: 25 February 2011.
2. Law of the Sea Bulletin, No. 100, (2019), p. 18.
3. Kasapoglu, op.cit.
4. Letter Dated 25 April 2014 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/68/857.

موافقتنامه ترکیه با جمهوری ترک قبرس شمالی^۱ که خط آن به رنگ آبی در نقشه شماره ۵ نمایش داده شده است، برخی مواضع دیرینه ترکیه در خصوص حقوق دریاها را منعکس می‌سازد؛ عنوان این سند، تنها شامل فلات قاره است؛ با وجود اینکه مانعی برای انتخاب محدوده دریایی مورد نظر برای تحدید حدود وجود ندارد، اما انتخاب ترکیه برای عدم ذکر منطقه انحصاری اقتصادی به موضع این کشور در خصوص رژیم حقوقی جزایر باز می‌گردد که در بخش بعدی بدان پرداخته می‌شود.

۳. دکتین وطن آبی در مقابل حقوق تحدید حدود دریایی و رویه قضایی

منشا حقوق حاکم بر تحدید حدود مناطق دریایی کنوانسیون‌های مربوطه، معاهدات، عرف بین‌المللی و رویه قضایی است که بر اساس آنها هر کشور ساحلی از حقوق حاکمه در مناطق دریایی خود برخوردار می‌شود. مقررات لازم در خصوص فعالیت‌های بشر در دریاها بر مبنای صلاحیت مناطق دریایی مختلف تبیین شده است. در واقع توزیع مکانی صلاحیت دولت‌ها، اساس حکمرانی بر دریاهاست. برای تعیین محدوده مکانی صلاحیت دولت‌های ساحلی در مناطقی که محدوده صلاحیتی دو یا چند کشور ساحلی با یکدیگر همپوشانی دارد، کشورها ناگزیر از تحدید حدود دریایی هستند؛ در مواردی نیز به صورت یکجانبه محدوده‌های دریایی خود را تعیین می‌کنند.^۲ در کنوانسیون حقوق دریاها، مواد ۱۵، ۷۴ و ۸۳ به تدوین حقوق تحدید حدود در مناطق همپوشان دریای سرزمینی، منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره پرداخته‌اند.

در پایان کنفرانس سوم حقوق دریاها، ترکیه - با توجه به وضعیت دریای اژه - با ارائه بیانیه پایانی خود در خصوص مواد ۷۴ و ۸۳ اظهار داشت این کشور، خود را ملزم به مراعات مفاد هیچ موافقتنامه، کنوانسیون یا عرف بین‌المللی در این خصوص نمی‌داند و در خصوص دریاها بستر و نیمه بستر، تنها موافقتنامه‌ای که به صورت مستقیم توسط

1. Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC).

2. Yoshifumi Tanaka, *The International Law of the Sea*, Third Edition (Cambridge University Press, 2012) pp. 186-187.

طرف‌های آن بر اساس اصل انصاف باشد را قبول خواهد نمود و مندرجات ماده ۱۲۱ (رژیم جزایر) را نیز نخواهد پذیرفت.^۱

از میان پنج کشور حاشیه محدوده وطن آبی، ترکیه نه عضو کنوانسیون حقوق دریاها می‌باشد و نه حتی آن را امضا نموده است. بنابراین اصول مذکور در این کنوانسیون قابل اعمال برای ترکیه نیست، بلکه تنها عرف بین‌المللی است که برای تحدید حدود با ترکیه بکار خواهد آمد. با وجود این، ترکیه بارها در مکاتبات خود بر پابندی به حقوق بین‌الملل تاکید کرده است.^۲ البته لیبی نیز که کنوانسیون حقوق دریاها را در دسامبر ۱۹۸۳ امضا کرده، هنوز به آن نپیوسته است. در جدول زیر وضعیت عضویت ترکیه، یونان، قبرس، لیبی و مصر در کنوانسیون‌های ۱۹۵۸ و کنوانسیون حقوق دریاها ذکر شده است.

جدول ۱- وضعیت عضویت ترکیه، یونان، قبرس، لیبی و مصر در کنوانسیون‌های ۱۹۵۸ و

کنوانسیون حقوق دریاها

مصر	لیبی	قبرس	یونان	ترکیه	
-	-	-	-	-	کنوانسیون دریای سرزمینی و منطقه
-	-	عضو	عضو	-	کنوانسیون فلات قاره ۱۹۵۸
عضو	امضا شده	عضو	عضو	-	کنوانسیون حقوق دریاها ۱۹۸۲

اگر خطوط مرزی منشعب از یادداشت تفاهم ترکیه-لیبی، موافقتنامه یونان-مصر، موافقتنامه قبرس-مصر، حدود ادعایی منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره قبرس، یونان و ترکیه که به صورت یکجانبه اعلام شده‌اند، در کنار هم ترسیم کنیم (نقشه شماره ۶)، مشاهده می‌شود که در شمال جزیره قبرس با دو خط روبه‌رو هستیم: خطی که قبرس در سال ۲۰۱۹ به صورت یکجانبه به عنوان مرز بین خود و ترکیه ترسیم نموده و خطی که در سال ۲۰۱۱ بین ترکیه و TRNC امضا شده است.

1. 160th Plenary Meeting, UN Doc A/CONF.62/SR.160; Stephen Roy Lanford, "Issues and Problem in Mediterranean Maritime Boundary Delimitation: A Geographical Analysis" (Doctoral thesis, Durham University 1993) pp. 502-503.

هر چند در ماده ۳۰۹ کنوانسیون هیچ شرط یا استثنایی بر کنوانسیون پذیرفته نشده است.

2. UN Doc A/74/757, op.cit; Letter dated 2 July 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/936.

البته TRNC بخش جدایی طلب از قبرس است که تنها توسط دولت ترکیه به رسمیت شناخته شده است.^۱ بنابراین آن را نمی توان یک دولت در نظر گرفت که صلاحیت تعیین مناطق دریایی یا تحدید حدود با کشورهای دیگر را داشته باشد. خط مرز اعلامی در مقایسه با خط مرز یکجانبه ای که قبرس به عنوان حد خارجی منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره خود اعلام کرده است، به جزیره نزدیکتر است و آن را می توان ناشی از رویکرد ترکیه نسبت به جزایر و تناسب طول سواحل دو طرف در نظر گرفت. خط مرزی توافق ۲۰۱۱ در سمت شمال شرقی جزیره منطبق با حد ۱۲ مایل دریایی دریای سرزمینی است؛ در بخش شمال و شمال غربی، این خط کمی فراتر از محدوده دریای سرزمینی است، اما به حد میانه ساحل دو کشور نمی رسد. در بخش غربی نیز که با محدوده وطن آبی منطبق است، مناطق دریایی قبرس محدود به دریای سرزمینی شده است. در مقابل، خط یکجانبه قبرس، خط میانه سواحل دو کشور است و فاصله آن از نقاط ساحلی ترکیه و سواحل جزیره قبرس به یک اندازه است.

رویکرد ترکیه را می توان در مقابل رویکرد همسایگان شرقی جزیره قبرس بررسی نمود. در حالیکه ترکیه صلاحیت داشتن مناطق دریایی به جز دریای سرزمینی برای جزیره قبرس قائل نیست، دولت های مصر، لبنان و رژیم اسرائیل مرز منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره را با این جزیره تعیین کرده اند.

در بخش جنوبی، ترکیه خط هم فاصله را مبنای ترسیم خط مرز با مصر و لیبی قرار داده، همانطور که پیشتر ذکر شد، مصر با قبرس و یونان به ترتیب در سال های ۲۰۰۳ و ۲۰۲۰ بر روی خط مرز توافق کرده اند. علت تفاوت این خطوط نیز ناشی از رویکرد ترکیه نسبت به جزایر است. اما دلیل ترکیه برای توسعه مناطق دریایی خود تا این حد چیست؟ آیا بر اساس کنوانسیون حقوق دریاها و رویه قضایی، ترکیه می تواند منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره خود را تا این اندازه توسعه دهد؟ و آیا جزیره قبرس و جزایر یونانی

1. Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone on 17 February 2003.

می‌توانند منطقه انحصاری و اقتصادی داشته باشند یا فقط به داشتن دریای سرزمینی محدودند؟

نقشه ۶- وضعیت همپوشانی مناطق دریایی چهار کشور ترکیه، یونان، لیبی و مصر

ترکیه همواره در نامه‌ها و یادداشت‌های خود اعلام کرده است «جزایری که در طرف دیگر خط میانه سرزمین‌های اصلی قرار دارند، نمی‌توانند دارای مناطق دریایی فراتر از دریای سرزمینی باشند».^۱ درحالی‌که بر اساس ماده ۱۲۱ کنوانسیون حقوق دریاهای، به جز صخره‌هایی که سکونت انسان در آنها امکانپذیر نیست یا حیات اقتصادی از آن خود ندارند، جزایر می‌توانند دارای سایر مناطق دریایی نیز باشند؛ حتی وسعت جزیره نیز ملاکی برای تعیین صلاحیت داشتن مناطق دریایی نیست.^۲ دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه نیکاراگوئه علیه کلمبیا، رژیم حقوقی جزایر مندرج در بندهای سه‌گانه ماده ۱۲۱ را یک

1. UN Doc A/74/757, op.cit., UN Doc A/74/936, op.cit., Note Verbale Dated 14 August 2020 from the Permanent Mission of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/990.

2. Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain), ICJ Reports, (2001), p. 97, para. 185.

رژیم واحد و غیرقابل تقسیم (Indivisible régime) می‌داند که جزیری از حقوق بین‌الملل عرفی است.^۱

مسئله بعدی قواعد تحدید حدود و نحوه تاثیر جزایر در تعیین محدوده مناطق دریایی است. دیوان در قضیه قطر علیه بحرین در رابطه با ماده ۱۵ و در قضیه یان ماین در رابطه با مواد ۷۴ و ۸۳ بر عرفی بودن حقوق تحدید حدود در دریای سرزمینی، منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره نیز تاکید کرده است. دیوان بین‌المللی حقوق دریاهای در قضیه بنگلادش/میانمار با پرداختن به موضوع اثر جزایر اظهار داشت که نه رویه قضایی و نه رویه دولت‌ها، حاکی از وجود یک قاعده کلی در چگونگی اثربخشی جزایر هنگام تحدید حدود نیستند؛ بلکه این موضوع به شرایط ویژه هر قضیه مرتبط است.^۲ در اینجا نیز مسئله اصلی ناشی از اختلاف یونان و ترکیه بر سر وضعیت جزایر^۳ و تاثیر جزایر در ترسیم خط میانه است. در واقع مشارکت لیبی و مصر بیش از ماهیت صرفاً حقوقی، ناشی از ملاحظات سیاسی و ژئوپلیتیکی است که در حیطه این بحث نمی‌گنجد.^۴

اصل دیگری که در رویه تحدید حدود مرزهای دریایی نفوذ کرده است و تمامی روش‌های تحدید حدود مبتنی بر آن هستند، عبارت است از: «زمین بر دریا چیره است». همانطور که دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه دریای شمال بیان می‌کند «زمین پایه

1. Ibid., Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), ICJ Reports (2012), p. 674, para. 139.

نه تنها حق برخورداری از این صلاحیت‌ها، بلکه اصول تحدید حدود دریای سرزمینی، منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره در سواحل مقابل و مجاور نیز به‌عنوان بخشی از حقوق بین‌الملل عرفی شناخته شده است.

2. Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar) ITLOS Reports (2012), p. 46, para. 147.

۳. منظور وضعیت غیرنظامی جزایر است. ر. ک. پاورقی (۴).

۴. در خصوص سایر اختلافات در مدیترانه شرقی لازم به ذکر است که در سال ۲۰۲۰ تلاش‌هایی برای تعیین مرز منطقه انحصاری اقتصادی لبنان و فلسطین اشغالی با میانجیگری آمریکا انجام شد.

<https://www.reuters.com/article/us-lebanon-israel-talks/israel-lebanon-sea-border-talks-postponed-idUSKBN28A10P>.

حقوقی قدرت یک کشور برای افزایش امتداد سرزمین خود در دریاست».^۱ این اصل مکرراً توسط مراجع قضایی و داوری بین‌المللی از سال ۱۹۶۹ در زمینه تحدید حدود مرزهای دریایی مورد تأیید قرار گرفته است. به عنوان مثال دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه کامرون علیه نیجریه بیان داشت که شکل جغرافیایی منطقه دریایی که مقرر است دیوان آن را تحدید حدود کند، مشخص است و این موضوعی نیست که توسط دیوان تعیین شود یا تغییر یابد، بلکه واقعیت و عینیتی است که دیوان باید بر اساس آن به تحدید حدود بپردازد.^۲ در اینجا نیز وجود جزیره قبرس یا جزایر یونانی واقعیت جغرافیایی منطقه است که باید پذیرفته شود و وزن آنها در فرآیند تحدید حدود مشخص گردد.

یکی از موارد مهم در خصوص چیرگی زمین بر دریا، اهمیت مشخص کردن سواحل و نواحی موثر در تحدید حدود است. یعنی سواحلی که باعث ایجاد همپوشانی در مناطق دریایی می‌شوند باید مورد شناسایی قرار گیرند. همانطور که دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه دریای سیاه اظهار داشت، تحدید حدود یعنی حل مسئله همپوشانی مناطق مورد ادعایی که با ترسیم یک خط، آن منطقه را تقسیم می‌کند.^۳ با توجه به اصل فوق با نگاهی به نقشه، چیرگی که یونان در اثر امتداد سواحل جزایر خود در دریا بدست خواهد آورد، بسیار چشمگیر است. در اوایل سال ۲۰۰۰ نقشه‌ای در دانشگاه سویل اسپانیا به منظور تعیین منطقه انحصاری اقتصادی یونان و ترکیه در شرق دریای مدیترانه منتشر شد. در این نقشه که با عنوان نقشه سویل شناخته می‌شود، اثر کامل جزایر یونانی برای ترسیم مناطق دریایی رعایت شده است.^۴ در واقع در صورت در نظر گرفتن تمامی مناطق دریایی برای جزایر یونانی و جزیره قبرس، عملاً منطقه انحصاری اقتصادی ترکیه بسیار محدود خواهد شد و

1. North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands) ICJ Reports (1969), p. 51, para. 96.

2. Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening), ICJ Reports (2002), pp. 443-445, para. 295.

3. Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), ICJ Reports (2009), p. 89, para. 77.

۴. سفارت آمریکا در ترکیه در توثیت مورخ ۲۱ سپتامبر ۲۰۲۰ نقشه سویل را فاقد اثر حقوقی دانست.

این یکی از دلایل اصلی ترکیه برای مخالفت با رژیم حقوقی جزایر وفق ماده ۱۲۱ کنوانسیون و اعلام منطقه وطن آبی است.^۱

حال با توجه به موارد فوق به منظور بررسی ادعاهای طرفین اگر به رویه قضایی مراجعه کنیم، شاهد آن خواهیم بود که محاکم، روش‌های متفاوتی را برای تحدید حدود به کار برده‌اند، اما بعد از رای دریای سیاه (۲۰۰۹)، روش تحدید حدود سه مرحله‌ای با استفاده از خطوط هم‌فاصله و لحاظ نمودن اوضاع و احوال موثر، به عنوان مبنایی برای تحدید حدود دریای سرزمینی، منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره در سایر محاکم به کار رفته است. در این روش، ابتدا خط هم‌فاصله موقتی بین سواحل طرفین ترسیم می‌شود، سپس شرایط و اوضاع و احوال موثر برای حصول نتیجه منصفانه لحاظ می‌گردد، در نهایت با سنجش عدم تناسب، عادلانه و منصفانه بودن مرز ترسیمی سنجیده می‌شود و در صورت لزوم خط مرز تعدیل خواهد شد.^۲ این روش که توسط مورفی «انصاف اصلاحی» خوانده شده است، در داوری‌های ضمیمه هفتم کنوانسیون همچون قضیه خلیج بنگال و قضایایی که بر اساس حقوق بین‌الملل عرفی حل و فصل شده‌اند همچون قضیه نیکاراگوئه علیه کلمبیا به عنوان یک دستورالعمل مورد استفاده قرار گرفته است.^۳ با وجودی که روش تحدید حدود سه مرحله‌ای از سه مرحله مجزا تشکیل شده است، اما در عمل حد جدایی این مراحل چندان شفاف نیست و پیچیدگی‌های مراحل سه‌گانه اثرات متقابلی را بر یکدیگر دارند.^۴

در عمل استفاده از روش تحدید حدود سه مرحله‌ای بین ترکیه، یونان و قبرس چندان ساده نخواهد بود. مهمترین دلیل آن، وضعیت قرارگیری جزایر یونانی است که بسیار به ساحل سرزمین اصلی ترکیه نزدیک هستند و در نتیجه خط مرز دریایی شدیداً به نحوه اثردهی جزایر وابسته خواهد بود. برای مثال، جزیره مسکونی کاستلوریزو در فاصله تقریبی ۲ کیلومتری ساحل ترکیه قرار دارد، در حالیکه فاصله آن تا ساحل سرزمین اصلی یونان

1. UN Doc A/75/929, op.cit.

۲. برای مطالعه ن.ک. معصومه پرسون، اثر جزایر در تحدید حدود دریایی از دیدگاه آرای قضایی و داوری بین‌المللی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، (۱۳۹۸).

3. Sean D Murphy, *International Law Relating to Islands* (Leiden: Brill Nijhoff, 2017) pp. 172-173.

۴. پرسون، همان، ص ۲۳۴.

تقریباً ۵۸۰ کیلومتر و تا نزدیکترین جزیره مهم یونانی، جزیره رودز، ۱۲۰ کیلومتر است.^۱ در نظر گرفتن اثر جزایر برای ترسیم خط هم فاصله موقتی، مسئله‌ای است که روش یکسانی برای برخورد با آن در رویه قضایی دیده نمی‌شود. دیوان بین‌المللی حقوق دریاهای در قضا به بنگلادش/میانمار به نقل از بووت^۲ آورده است که رویکرد نسبت به جزایر در رابطه با تحدید حدود آنقدر متنوع است که هرگونه تعمیم اثر آنها می‌تواند خطرناک باشد.^۳

در آرای قدیمی‌تر، ضابطه‌ای برای اثردهی به جزایر مشاهده نمی‌شود. در برخی از دعاوی همچون قضیه سنت پیر و میکلون در سال ۱۹۹۲، دیوان داوری برای جزایر کوچک سنت پیر و میکلون که در نزدیکی سواحل کانادا قرار دارند، اثر کامل ۲۰۰ مایل دریایی به سمت جنوب در نظر گرفت.^۴ به طریق مشابه دیوان دائمی داوری در قضیه اریتره و یمن در سال ۱۹۹۸ به جزایر داهلاک اریتره اثر کامل داد^۵ که به نظر می‌رسد می‌تواند در زمره ادعاهای یونان قرار گیرد.^۶ در همین رای، دیوان داوری اثر گروه جزایر زیر و طیر را حذف^۷ و بخشی از خط مرز را به صورت خطوط هم‌فاصله مابین جزایر موهاباکاس متعلق به اریتره و زُقر و حنیش یمنی ترسیم نمود.^۸

اثر جزایر غیرمسکونی کوچک معمولاً در فرآیند تحدید حدود حذف شده‌اند. جزایر فیلفلا در قضیه فلات قاره لیبی/مالت، جزایر آلکاتراز در قضیه گینه/گینه بیسائو، قطعه جراده در قضیه قطر علیه بحرین، جزیره سرپنتس در قضیه دریای سیاه، جزایر کیتاسوئو و

۱. ترکیه در نامه خود به شورای امنیت و مجمع عمومی سازمان ملل، به وضعیت جزیره کاستالریزو و نحوه اثردهی به جزایر توسط یونان در تحدید حدود با ایتالیا و مصر تأکید کرده است.

Letter dated 21 August 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/997-S/2020/826.

2. Bowett.

3. Bangladesh/Myanmar, op.cit., p. 221, para. 77.

4. Delimitation of Maritime Areas between Canada and France, Reports of International Arbitral Awards, Vol. XXI, (1992), pp. 279-280. para. 24.

5. Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of the Proceedings between the Government of the State of Eritrea and the Government of the Republic of Yemen (Maritime Delimitation), Reports of International Arbitral Awards, Vol. XXII, (1999), p. 368, para. 146.

6. Baran, op.cit. p. 13.

7. Eritrea and Yemen, op.cit., p. 368, paras. 147-148.

8. Ibid., pp. 369-371, paras. 154-159.

سرانا در قضیه نیکاراگوئه علیه کلمبیا به عنوان نقاط مبنایی برای ترسیم محدوده منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره در نظر گرفته نشدند. در قضیه قطر علیه بحرین، دیوان بین‌المللی دادگستری مرز را بلافاصله در شرق جزیره کوچک قطعه جراده تعیین کرد تا از اثر بی تناسب آن بر روی خط مرز ممانعت کند.^۱ در قضیه فلات قاره انگلیس و فرانسه، برای جزایر بریتانیایی کانال، به این دلیل که در سمت دیگر خط میانه قرار داشتند، فقط دریای سرزمینی لحاظ گردید. در قضیه دریای سیاه نیز برای جزیره سرپنتس فقط دریای سرزمینی در نظر گرفته شد و از اثر آن بر امتداد خط مرز در منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره، صرف نظر شد. دیوان چنین نتیجه‌گیری نمود که جزیره سرپنتس نمی‌تواند به عنوان بخشی از ساختار ساحلی اوکراین در فرآیند تحدید حدود و ترسیم خط هم‌فاصله موقتی به کار رود.^۲ در قضیه بنگلادش/میانمار جزیره سنت مارتین با وجود داشتن سکنه دائمی و بالطبع حیات اقتصادی، تنها در تحدید حدود دریای سرزمینی اثر داده شد و اثر آن در تحدید حدود سایر مناطق حذف گردید. همچنین علی‌رغم فاصله جزایر سن‌آندرس، پروویدنسیا و سانتا کاتالینا^۳ از سرزمین اصلی کلمبیا، خط مرز دریایی نیکاراگوئه و کلمبیا با تاثیر این جزایر ترسیم شد.^۴ (نقشه ۷)

دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه کاستاریکا علیه نیکاراگوئه، بنا به موقعیت جغرافیایی عوارض، اثرات متفاوتی برای جزایر در نظر گرفته است. در حالی که جزایر کورن در قضیه نیکاراگوئه علیه کلمبیا اثر کامل داشتند، در قضیه کاستاریکا علیه نیکاراگوئه، خط مرز منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره با اثر ۵۰ درصدی این جزایر ترسیم شد.^۵ با توجه به تمامی موارد فوق، علی‌رغم اینکه اثر جزیره به عنوان مهمترین عارضه دریایی موثر در تحدید حدود، به صورت نظری کاملاً مشخص است اما عملکرد محاکم در اثردهی به آن کاملاً مبتنی بر وضعیت هر قضیه متفاوت بوده است.

۱. برای مطالعه بیشتر به ر. ک. Qatar v. Bahrain, op.cit., pp.104, 109, paras. 219-220, 222.

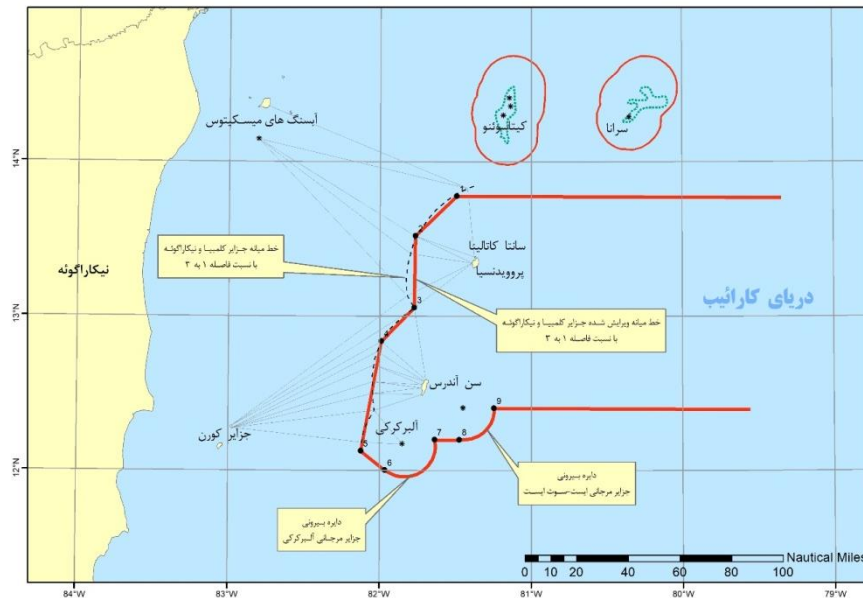
2. Romania v. Ukraine, op.cit., pp. 109-110, para. 149.

3. Nicaragua v. Colombia, op.cit., pp. 686-688, paras. 168-169.

4. Ibid., pp. 710-713, para. 237.

5. Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), ICJ (2018), p. 59, para. 154.

نقشه ۷- مرز دریایی نیکاراگوئه و کلمبیا در دریای کارائیب و اثر جزایر و آبسنگ‌ها

اینک اگر خط هم فاصله موقتی بین جزایر و ساحل ترکیه ترسیم شود، نتیجه آن برای یونان، خطی است که به خط نقشه سویل معروف است و برای قبرس، خط یکجانبه سال ۲۰۱۹ که هر دو با اعتراض شدید ترکیه مواجه شده‌اند.^۱ اگر هم اثر جزایر در تحدید حدود منطقه انحصاری اقتصادی حذف شود، حد محدوده وطن آبی، خط هم فاصله موقتی خواهد بود. به منظور ترسیم مرزی که محدوده دریایی را به صورت منصفانه تقسیم کند، همانگونه که دیوان داوری در قضیه سنت پیر و میکلون اعلام داشت نباید خط مرز تنها بر اساس شرایط جغرافیایی ترسیم شود، بلکه اصول حقوق بین الملل همراه با اصل انصاف در تعیین وزن عوارض جغرافیایی می‌بایست به کار گرفته شوند.^۲

مسئله بعدی، تفاوت طول ساحل موثر کشورها و اثر قطعی که جزایر بر آب‌های مقابل ساحل ترکیه دارند؛ این موضوع می‌تواند به عنوان اوضاع و احوال موثر در نظر گرفته شود. در قضیه دریای شمال اثر قطعی که سواحل دانمارک و هلند بر آب‌های مقابل آلمان

1. UN Doc A/75/929, op.cit., UN Doc A/74/550, op.cit.

2. Canada and France, op.cit., pp. 279-280, para. 24.

داشتند، باعث اعمال تعدیلات بعدی شد. با وجود اینکه سواحل قبرس، ترکیه و یونان همچون سواحل کشورها در قضیه دریای شمال بهم پیوسته نیست، اما اثر جزیره قبرس و جزایر یونان در نهایت می‌تواند اثر مشابهی بر آب‌های مقابل ساحل ترکیه داشته باشند. آنچه واضح است نحوه اثربخشی به جزایر در ترسیم حدود دریایی است که باعث چنین اختلافاتی شده است. توسعه مناطق دریایی ترکیه در جنوب با اثر جزیره قبرس و در جنوب غربی با اثر جزایر متعدد یونان محدود شده است. یادداشت تفاهم ترکیه و لیبی و موافقتنامه یونان و مصر، دقیقاً منعکس کننده دیدگاه‌ها و نظرات دو کشور ترکیه و یونان در رابطه جزایر است. متعاقب امضای یادداشت تفاهم ترکیه و لیبی در ۲۷ نوامبر ۲۰۱۹، یونان اعتراض خود را طی نامه‌ای در سازمان ملل به ثبت رساند.^۱ واضح است که یونان اعتراض خود را بر مبنای مفاد ماده ۱۲۱ کنوانسیون حقوق دریاهای طرح‌ریزی کرده است. یونان مدعی است که یادداشت تفاهم ترکیه-لیبی به مناطق دریایی جزایر یونانی مخصوصاً مناطق دریایی جزیره کرت تجاوز کرده است.^۲ ترکیه در پاسخ خود به ادعای طرف یونانی بیان نمود که در تحدید حدود با لیبی اصل راه حل منصفانه رعایت و اوضاع و احوال موثر لحاظ شده است. ترکیه با داشتن سواحل طولانی در مدیترانه، به منظور مقابله با اثر تعدی جزایر بر آب‌های مقابل سواحلش، ملاک‌های زیر را برای ترسیم محدوده وطن آبی برشمرده است:

- جزایر یونانی نمی‌توانند اثر قطع‌کنندگی بر تصویر ساحلی ترکیه داشته باشند؛
 - جزایر یونانی که در طرف مقابل خط میانه سرزمین‌های اصلی دو کشور هستند نمی‌توانند منطقه صلاحیت دریایی ماورای دریای سرزمینی داشته باشند؛
 - طول و جهت سواحل باید در تحدید حدود مناطق دریایی لحاظ شود.^۳
- فارق از موارد مطرح شده توسط دو کشور، بسیاری از جزایر یونانی دقیقاً در زمره جزایری هستند که در بند ۲ ماده ۱۲۱ کنوانسیون برشمرده شده‌اند و از نظر تئوری می‌توانند

1. UN Doc A/74/706, op.cit.

2. Letter Dated 20 April 2020 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc A/74/819.

3. UN Doc A/74/990, op.cit., UN Doc A/74/936; UN Doc A/74/757.

دارای تمامی مناطق دریایی باشند. حال اگر در نظر بگیریم قواعد مذکور در بند ۲ ماده ۱۲۱ به عرف بین‌المللی تبدیل شده باشند، در نتیجه برای ترکیه نیز که عضو کنوانسیون حقوق دریاها نیست، لازم‌الاجرا خواهند بود. اما ترکیه از زمان ایجاد این قواعد به آنها اعتراض نموده است و به عنوان «معارض مصر» شناخته می‌شود در نتیجه این قواعد برای ترکیه الزام‌آور نیستند.^۱ دلیل اصلی ترکیه برای اعتراض مستمر به مقررات ماده ۱۲۱، وجود بیش از ۳۰۰۰ جزیره یونانی در دریای اژه و شرق مدیترانه است. ترکیه همواره این نگرانی را داشته است که توسعه مناطق دریایی جزایر یونان، صلاحیت دریایی ترکیه را بسیار محدود کند.

راه حل جامع برای تحدید حدود بین سه کشور در مدیترانه کدام است؟ مذاکره کشورهای ذینفع اولین راه حلی است که به ذهن متبادر می‌شود. این روش در رویه کشورهای لهستان، سوئد و شوروی در سال ۱۹۸۹ و هند، سریلانکا و مالدیو در سال ۱۹۷۶ مورد استفاده قرار گرفت. در اینجا علی‌رغم اینکه هر سه کشور تمایل خود را برای مذاکره اعلام کرده‌اند، اما پیشنهاد ترکیه برای مذاکره با تمام کشورهای ذینفعی که دارای روابط دیپلماتیک با ترکیه هستند^۲، نشان از بن‌بست مذاکراتی است که هنوز شروع نشده است. از یک سو با عدم شناسایی جمهوری قبرس از جانب ترکیه مواجه هستیم و از سوی دیگر این پیشنهاد متضمن حضور جمهوری ترک قبرس شمالی است که تنها توسط ترکیه به رسمیت شناخته شده است و برای دو کشور قبرس و یونان قابل قبول نیست.^۳

آیا می‌توان راه حل قضایی یا داوری را برای تحدید حدود سه کشور قبرس، ترکیه و یونان در مدیترانه پیشنهاد نمود؟ به نظر می‌رسد با توجه به سابقه قضیه فلات قاره دریای اژه در سال ۱۹۷۸ که دیوان بین‌الملل دادگستری موضوع را رد نمود، راه حل قضایی یا

1. Malcolm N. Shaw, *International Law*, Eighth Edition (Cambridge University Press, 2017), p. 67.

2. Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone on 17 February 2003.

۳. مذاکرات دوجانبه بین ترکیه و یونان برای حصول راه حل عادلانه، دائمی و جامع برای رفع مشکلات دو طرف در دریای اژه از سال ۲۰۰۲ آغاز شد و تا سال ۲۰۱۶ در مجموع شصت دور مذاکره انجام شد. این مذاکرات مجدداً از سال ۲۰۲۱ از سر گرفته شد اما با بالاگرفتن مجدد تنش‌ها ادامه مذاکرات متوقف شده است.

داوری را نتوان برای آن پیشنهاد کرد. همچنین یونان در اعلامیه اختیاری پذیرش اجباری صلاحیت دیوان، موضوع تحدید حدود مرزهای دریایی، عرض دریای سرزمینی و منطقه هوایی و فعالیت‌های نظامی خود را از دامنه شمول آن مستثنی کرده است.^۱ علاوه بر آن، رویکرد محاکم در خصوص تحدید حدود را نه تنها ناشی از اقتضای حقوقی و شرایط جغرافیایی بلکه در برخی موارد متأثر از شرایط سیاسی حاکم بر هر قضیه باید در نظر گرفت. با توجه به نقشی که سازمان ملل برای دیوان بین‌المللی دادگستری به منظور حفظ صلح تبیین کرده است، اجرای چنین رویکردی برای دیوان و سایر محاکم بین‌المللی دور از ذهن نیست که این موضوع در قضیه دریای چین جنوبی مورد اعتراض چین نیز قرار گرفت.^۲

نتیجه‌گیری

شرایط ژئوپلیتیک و تمایل به افزایش هژمونی منطقه‌ای، کشورهای مدیترانه شرقی را بر آن داشته است تا مناطق دریایی خود را توسعه بخشند. در این راستا کشف ذخایر قابل توجه منابع هیدروکربنی باعث تشدید اختلافات شده و کشورها را به امضای موافقتنامه‌های مرز دریایی حتی بدون داشتن همسایگی سوق داده است. در این اوضاع آشفته آنچه واضح

1. Declarations Recognizing the Jurisdiction of the Court as Compulsory (Greece, 14 January 2015), available at: <https://www.icj-cij.org/en/declarations/gr>.

قبرس نیز در سال ۲۰۰۲ اعلامیه یکجانبه پذیرش اجباری صلاحیت دیوان را پذیرفته است و موضوعاتی که در دامنه صلاحیت داخلی جمهوری قبرس است را از آن مستثنی نموده است.

۲. چین معتقد است بر اساس ماده ۲۹۸ کنوانسیون حقوق دریاها که اختلافات در خصوص تحدید حدود دریایی را از صلاحیت اجباری مستثنی می‌کند، موضوع اختلاف با فیلیپین در داوری دریای چین جنوبی مربوط به تحدید حدود است؛ در حالیکه دیوان داوری هیچکدام از موارد پانزده گانه درخواست فیلیپین را اختلاف حاکمیتی یا دعوی تحدید حدود مرز دریایی تشخیص نداد.

Summary of the Position Paper of the Government of the People's Republic of China on the Matter of Jurisdiction in the South China Sea Arbitration by the Republic of the Philippines, (2014), available at: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/gjhdq_665435/2675_665437/2762_663528/2763_663530/201412/t20141207_520920.html; The South China Sea Arbitration (Philippines v. China), Award on Jurisdiction and Admissibility of 29 October 2015, PCA Case No. 2013-19, pp. 140-147, paras. 398-411.

است نحوه اثربخشی به جزایر در ترسیم حدود دریایی است که باعث چنین اختلافاتی شده است. توسعه مناطق دریایی ترکیه در جنوب با اثر جزیره قبرس و در جنوب غربی با اثر جزایر متعدد یونان محدود شده است. یادداشت تفاهم ترکیه و لیبی و موافقتنامه یونان و مصر، دقیقاً منعکس کننده دیدگاه‌ها و نظرات دو کشور ترکیه و یونان در رابطه جزایر است. با وجودی که توافقنامه یونان و مصر از بُعد حقوق معاهدات، توافقی بدون نقص است. اما در خصوص یادداشت تفاهم ترکیه - لیبی با توجه به وضعیت سیاسی لیبی و اختلاف نظرهای داخلی این کشور با قطعیت نمی‌توان اظهارنظر نمود. هر چند که این توافق، امتیازهای لازم را برای چانه‌زنی در اختیار طرفین قرار خواهد داد.

در بررسی آرای محاکم داوری و قضایی ملاحظه شد که ادعاهای دو کشور تا حدودی توسط رویه قضایی و نیز حقوق بین‌الملل عرفی پشتیبانی می‌شود. اما همانطور که دیوان بین‌المللی حقوق دریاها در قضیه بنگلادش/میانمار بیان داشته است، یک قاعده کلی برای چگونگی اثربخشی به جزایر در هنگام تحدید حدود در رویه قضایی و رویه دولت‌ها وجود ندارد، بلکه این موضوع به شرایط ویژه هر قضیه مرتبط است.^۱

قرارگیری جزایر متعدد یونانی که برخی از آنها صخره‌ای بیش نیستند و برخی دیگر دارای سکونت انسانی و حیات اقتصادی از خود هستند در مقابل سرزمین اصلی ترکیه بر پیچیدگی موضوع می‌افزاید. در حالیکه یونان بر اساس کنوانسیون حقوق دریاها و حقوق بین‌الملل عرفی بر استحقاق جزایر بر داشتن مناطق دریایی تاکید می‌کند، ترکیه به عنوان معترض مصر، بر موقعیت جغرافیایی جزایری که در سمت مقابل (سمت ترک) خط هم‌فاصله میان سرزمین‌های اصلی قرار می‌گیرند، تکیه کرده است. ترکیه که خط میانه سرزمین‌های اصلی را به عنوان راه حل منصفانه قبول دارد، مناطق دریایی ماورای دریای سرزمینی برای جزایر قائل نیست. به نظر می‌رسد رویه قضایی در این خصوص همانند آنچه در قضایای فلات قاره انگلیس و فرانسه (۱۹۷۷) و دریای سیاه (۲۰۰۹) از سوی محاکم بیان شده است، قابل استخراج است و ترکیه نیز به کرات، در استدالات خود از رویه قضایی

1. Bangladesh/Myanmar, op.cit., p. 46, para. 147.

و رویه کشوری تحدید حدود همچون ایتالیا- تونس ۱۹۷۱ و پاپوآ گینه نو و استرالیا ۱۹۷۸ بهره برده است.

واقعیت این است در صورتی که جزایر یونان، مبنای ترسیم خط میانه منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره بین یونان و ترکیه قرار گیرند، وسعت مناطق دریایی ترکیه به شدت کاهش خواهد یافت. در حال حاضر منطقه مورد ادعای ترکیه بر اساس دکترین وطن آبی وسعتی بین ۱۶۰ الی ۱۷۰ هزار کیلومتر مربع دارد که با تاثیر جزایر یونان به نحو فوق، به کمتر از ۱۰۰ هزار کیلومتر مربع کاهش خواهد یافت و با در نظر گرفتن ادعاهای قبرس در خصوص مناطق انحصاری اقتصادی و فلات قاره، این مقدار به کمتر از ۶۰ هزار کیلومتر مربع تنزل می‌یابد.^۱ این موضوع برای ترکیه قابل قبول نیست که با داشتن طولانی‌ترین سواحل در دریای مدیترانه، نقش کمرنگی در آب‌های مدیترانه شرقی داشته باشد.

در حال حاضر مدتی است که از شدت تنش‌های طرفین کاسته شده است، اما موضوع جزایر و مناطق دریایی آنها همچون آتش زیر خاکستر بین روابط دو کشور باقی است. واضح است که تداوم چنین تنش‌ها و ناآرامی‌هایی به سود هیچکدام از طرفین و منطقه نخواهد بود. یونان علی‌رغم اصرار برای اثردهی کامل به جزایرش در مقابل ترکیه، در موافقتنامه‌های اخیر با مصر و ایتالیا، اثر جزایر را تا حدی تعدیل کرده است که این شیوه به انصاف نزدیکتر است. با وجودی که توافق در خصوص تحدید حدود دریایی، ایده‌آل‌ترین راه حل ممکن است؛ دستیابی به آن با توجه به شرایط موجود در کوتاه‌مدت فراهم نیست. به نظر می‌رسد در حال حاضر، ترتیبات موقتی همچون مدیریت و توسعه مشترک به منظور بهره‌برداری از منابع موجود همچون توافق عربستان و سودان در سال ۱۹۷۴، توافق کویت و عربستان برای بهره‌برداری از منابع منطقه بی‌طرف سابق، کره و ژاپن در سال ۱۹۷۴، مالزی و تایلند در سال ۱۹۹۰، نروژ و ایسلند در سال ۱۹۸۱ و توافق استرالیا و اندونزی در سال‌های ۱۹۸۹ و ۱۹۹۱،^۲ از افزایش تنش‌ها جلوگیری نموده و فرصت کافی

۱. مساحت‌ها بر اساس نقشه‌های ترسیمی، به صورت تقریبی محاسبه شده‌اند.

2. Clive Schofield, "Defining Areas for Joint Development in Disputed Waters", University of Wollongong, (2014), available at: <https://ro.uow.edu.au/lhapapers/1622>.

برای دستیابی به راه حل مناسب را برای طرفین فراهم می‌نماید. البته این راه حل نیز جنبه‌های حقوقی و فنی مختص به خود را دارد و لازم است دو کشور بر روی جنبه‌های متفاوت آن شامل نحوه تقسیم منافع و مقررات زیست‌محیطی حاکم بر آن توافق کنند.

سخن آخر اینکه مذاکرات و فرآیند تعیین مرز بین دو یا چند کشور همیشه دارای ماهیتی سیاسی بوده و هست؛ اگر اراده سیاسی وجود داشته باشد، اکثر این موضوعات قابل حل است. شاید بهترین مثال برای آن، اتحادیه ذغال سنگ و فولاد اروپا باشد؛ معاهده‌ای که با ایجاد بازار مشترک در میان اعضای آن از وقوع منازعات بعدی در اروپا جلوگیری نمود و به نوعی مبانی اتحادیه اروپا را پی نهاد. در حال حاضر با توجه به شرایط سیاسی ترکیه، یونان، قبرس، مصر و لیبی و سایه بحران جنگ اوکراین بر منطقه و جهان، مدیریت و بهره‌برداری مشترک از منابع، یکی از روش‌های جایگزین برای اجتناب از افزایش تنش‌های مرزی است. در شرایط موجود اتخاذ رویکرد حداکثرگرایی از سوی همه طرف‌ها کاملاً طبیعی است. یونان حداکثرگرایی را در تأثیر کامل جزایر برای تعیین مناطق دریایی دنبال می‌کند و قبرس حد میانه ساحل خود و ترکیه و ترکیه برای مقابله با حداکثرگرایی همسایگان دکترین وطن آبی را در پیش گرفته است. در کنار همه راه‌حل‌های موجود، رویکرد واقع‌بینانه نسبت به شرایط جغرافیایی منطقه مبتنی بر اصول حقوق بین‌الملل می‌تواند راه را برای دستیابی به نتیجه منصفانه برای همه طرف‌ها تأمین نماید.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Masoumeh Parsoon

<https://orcid.org/0000-0001-5914-5202>

Abbasali Kadkhodae

<https://orcid.org/0000-0003-1455-6969>

Mohsen Hataminia

<https://orcid.org/0000-0002-2006-3274>

منابع

پایان نامه

- پرسون، معصومه، اثر جزایر در تحدید حدود دریایی از دیدگاه آرای قضایی و داوری بین‌المللی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، (۱۳۹۸).

Reference

Books

- Murphy, Sean D, *International Law Relating to Islands* (Brill Nijhoff: Pocket Books of the Hague Academy of International Law, 2017).
- Shaw, Malcolm N., *International Law*, Eighth Edition (Cambridge University Press, 2017).
- Tanaka, Yoshifumi, *The International Law of the Sea*, Third Edition (Cambridge University Press, 2012).

Articles

- Baran, Deniz, "The Legal Aspects of the Eastern Mediterranean Crisis", Al Sharq Strategic Research, www.research.sharqforum.org.
- Denizeau, Aurélien, "Mavi Vatan, the 'Blue Homeland': The Origins, Influences and Limits of an Ambitious Doctrine for Turkey", *Études de l'Ifri*, (2021), https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/denizeau_mavi_vatan_turkey_2021.pdf.
- Kadan, Tefvik, "The Formulation of the Blue Homeland Doctrine", *Belt & Road Initiative Quarterly*, Vol. 2, No. 1, (2020-2021).
- Schmitt, Michael N., "Aegean Angst: The Greek-Turkish Dispute", *Naval War College Review*, Vol. 49, No. 3, (1996).

- Schofield, Clive, “Defining Areas for Joint Development in Disputed Waters”, Faculty of Law, Humanities and the Arts, The University of Wollongong, (2014), <https://ro.uow.edu.au/lhapapers/1622>.
- Yiallourides, Constantinos, “Some Observations on the Agreement between Greece and Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone”, <https://www.ejiltalk.org/18969-2>.

Thesis

- Lanford, Stephen Roy, Issues and Problem in Mediterranean Maritime Boundary Delimitation: A Geographical Analysis, Doctoral Thesis, Durham University, (1993).

Documents

- United Nations Convention on the Law of the Sea, Done at Montego Bay on 10 December 1982, UNCLOS.
- Law of the Sea Bulletin No. 100 (United Nations, Division for Ocean Affairs and Law of the Sea, Office of Legal affairs, 2019).
- Memorandum of Understanding between the Government of the Republic of Turkey and the Government of National Accord-State of Libya on Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean, available at: [https:// treaties. un. org/ Pages/ show Details. aspx?objid=080000028056605a&clang=_en](https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028056605a&clang=_en).
- Libyan Political Agreement of Skhirat, As Signed on 17 December 2015 [https:// unsmil. unmissions. org/ sites/ default/ files/ Libyan% 20Political%20Agreement%20-%20ENG%20.pdf](https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/Libyan%20Political%20Agreement%20-%20ENG%20.pdf).
- Agreement between the Government of the Hellenic Republic and the Government of the Arab Republic of Egypt on the delimitation of the

exclusive economic zone between the two countries, [https:// treaties. un. org/ Pages/ show Details. asp? objid= 080000028058a 22f&clang=_en](https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028058a22f&clang=_en).

- Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the delimitation of the exclusive economic zone on 17 February 2003, entry into force 7 March 2004, Registration Date: 14 January 2008, [https:// treaties. un. org/ Pages/ show Details. asp? objid= 08000002801 ca903&clang=_en](https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=08000002801ca903&clang=_en).
- Agreement between the Government of the Republic of Lebanon and the Government of the republic of Cyprus on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone on 17 January 2007; [https:// www. mees. com/2012/9/28/ op-ed- documents/ cyprus- lebanon- cyprus- israel- offshore- delimitation/ f994d 750- 6d1a- 11e7- 9675-d5a0b0510107](https://www.mees.com/2012/9/28/op-ed-documents/cyprus-lebanon-cyprus-israel-offshore-delimitation/f994d750-6d1a-11e7-9675-d5a0b0510107).
- Agreement between the Government of the State of Israel and the Government of the Republic of Cyprus on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, signed in Nicosia on 17 December 2010, entry into force: 25 February 2011; [https:// www. un. org/ Depts/ los/ Legislation and Treaties /Pdfiles /Treaties /cyp_ isr_ eez_ 2010.pdf](https://www.un.org/Depts/los/LegislationandTreaties/Pdffiles/Treaties/cyp_isr_eez_2010.pdf).
- Resolution 367 (1975) (adopted by the Security Council at its 1820th meeting on 12 March 1975), [https:// digitallibrary. un. org/ record/ 93485? ln=en](https://digitallibrary.un.org/record/93485?ln=en).
- Resolution 541(1983) (adopted by the Security Council at Its 2500th meeting, on 18 November 1983), [https:// digitallibrary. un. org/ record/ 58970? ln=en](https://digitallibrary.un.org/record/58970?ln=en).
- A/CONF. 62/ SR. 160, 160th Plenary Meeting, [https:// legal. un. org/ diplomaticconferences/1973_lo/docs/english/vol_16/a_conf62_sr160.p df](https://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_lo/docs/english/vol_16/a_conf62_sr160.pdf).
- Declarations Recognizing the Jurisdiction of the Court as Compulsory (Greece, 14 January 2015), [https:// www. icj-cij. org/ en/ declarations/gr](https://www.icj-cij.org/en/declarations/gr).

- Summary of the Position Paper of the Government of the People's Republic of China on the Matter of Jurisdiction in the South China Sea Arbitration Initiated by the Republic of the Philippines (7 December 2014), https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/gjhdq_665435/2675_665437/2762_663528/2763_663530/201412/t20141207_520920.html.
- Note Verbale Dated 23 December 2019 from the Permanent Mission of Egypt to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/74/628), <https://undocs.org/en/a/74/628>.
- Note Verbale Dated 14 August 2020 from the Permanent Mission of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/74/990), <https://undocs.org/en/A/74/990>, accessed 14 August 2020.
- Letter dated 25 April 2014 from the Permanent representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/68/857), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/314/56/pdf/N1431456.pdf?OpenElement>.
- Letter Dated 13 November 2019 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Letter dated 13 November 2019 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/74/550), <https://undocs.org/A/74/550>.
- Letter Dated 26 December 2019 from the Chargé d'affaires of the Permanent Mission of Libya to the United Nations Addressed to the Secretary-General: Explanatory Note from the Permanent Mission of the State of Libya to the United Nations on the Memorandum of Understanding Signed on 27 November 2019 between the Government of National Accord of Libya and the Government of the Republic of Turkey regarding the Delimitation of Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean, (A/74/634) <https://undocs.org/en/A/74/634>.

- Letter Dated 14 February 2020 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/74/706), <https://undocs.org/en/A/74/706>.
- Letter Dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, (A/74/757), [https:// www. un. org/ Depts/ los/ Legislation and Treaties /Steatefiles /TUR. htm](https://www.un.org/Depts/los/Legislation%20and%20Treaties/Statefiles/TUR.htm).
- Letter Dated 20 April 2020 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations Addressed to the Secretary-General, (A/74/819), <https://undocs.org/en/A/74/819>.
- Letter dated 24 April 2020 from the Permanent Representative of Cyprus to the United Nations Addressed to the Secretary-General, (A/74/824–S/2020/332), <https://undocs.org/en/a/74/824>.
- Letter Dated 29 April 2020 from the Permanent Representative of the Syrian Arab Republic to the United Nations Addressed to the Secretary-General, (A/74/831), <https://undocs.org/en/a/74/831>.
- Letter Dated 2 July 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, (A/74/936) <https://undocs.org/en/A/74/936>.
- Letter Dated 20 July 2020 from the Permanent Representative of Cyprus to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/74/962), <https://undocs.org/en/A/74/962>.
- Letter Dated 21 August 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/74/997–S/2020/826), <https://undocs.org/en/A/74/997>.

- Letter Dated 14 October 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General, (A/75/521) <https://undocs.org/en/A/75/521>.
- Letter Dated 15 June 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/75/929), [https:// digitallibrary.un.org/record/3930154?ln=en](https://digitallibrary.un.org/record/3930154?ln=en).
- Letter Dated 18 November 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/76/557– S/ 2021/ 961), [https:// documentsdds- ny. un. org/ doc/ UNDOC /GEN/ N21/ 350/ 82/ PDF/ N2135082. pdf? OpenElement](https://documentsdds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/350/82/PDF/N2135082.pdf?OpenElement).
- Letter Dated 19 May 2022 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/76/842-S/2022/405), [https:// documentsdds-ny. un. org/ doc/ UNDOC/ GEN/ N22/ 355/63/PDF/N2235563.pdf?OpenElement](https://documentsdds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/355/63/PDF/N2235563.pdf?OpenElement).

Cases

- North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands), ICJ Reports, (1969), Nos. 51 and 52.
- Delimitation of Maritime Areas between Canada and France, Vol. XXI Reports of International Arbitral Awards, (1992).
- Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of the Proceedings between the Government of the State of Eritrea and the Government of the Republic of Yemen (Maritime

Delimitation), Vol. XXII Reports of International Arbitral Awards, (1999).

- Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain), ICJ Reports, (2001).
- Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening), ICJ Reports, (2002).
- Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), ICJ Reports, (2009).
- Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), ICJ Reports, (2012).
- Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar) (International Tribunal for the Law of the Sea), ITLOS Reports, (2012).
- The South China Sea Arbitration (Philippines v. China), Award on Jurisdiction and Admissibility, PCA Case No. 2013-19, (2015).
- Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), ICJ, (2018).

In Persian

Thesis

- Parsoon, Masoumeh, The Effect of Islands on Maritime Delimitation from the Viewpoint of International Judicial and Arbitral Decisions, Master of laws, University of Tehran, (2019).
[In Persian]

استناد به این مقاله: پرسون، معصومه، کدخدایی، عباسعلی و حاتمی‌نیا، محسن، «بررسی دکترین وطن آبی ترکیه از منظر حقوق بین‌الملل»، پژوهش حقوق عمومی، دوره ۲۷، شماره ۸۷ (۱۴۰۴)، ۳۵-۸۰.

Doi: 10.22054/QJPL.2023.69176.2811

The Quarterly Journal of Public Law Research is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License